GAËL FAYE

Τζακαράντα

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα γαλλικά
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Σ Υ Γ Χ Ρ Ο Ν Η Ξ Ε Ν Η Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία
Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 657
Gaël Faye (Γκαέλ Φάιγ): *Τζακαράντα*
Τίτλος πρωτοτύπου: *Jacaranda*
Μετάφραση: Γιάννης Στρίγκος
Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου
Επιμέλεια, διορθώσεις: Ιωάννα Ανδρέου
Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιάννης Κουρούδης - k2design
Copyright© Éditions Grasset & Fasquelle, 2024
Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη), 2024
Πρώτη έκδοση στη γαλλική γλώσσα από τις εκδόσεις Grasset, 2024
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιανουάριος 2026
ΚΕΤ Ζ740 ΚΕΠ 759/25 ISBN 978-618-07-1462-3

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: http://www.patakis.gr • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Η ΣΤΕΛΛΑ έτρεξε γρήγορα στον κήπο. Τον είδε να σωριάζεται κατάχαμα. Τον φίλο της, τον σύντροφο των παιδικών της χρόνων, όλο της τον κόσμο. Οι άντρες με τις ματσέτες ήταν λερωμένοι, γυάλιζαν απ' τον ιδρώτα, ευχαριστημένοι με τον εαυτό τους. Η Στέλλα έβγαλε μια κραυγή τρόμου κι έπειτα γονάτισε στο χορτάρι, με το χέρι σφιγμένο στο στομάχι της και το πρόσωπο κατακόκκινο σαν φωτιά.

Από εκείνη τη μέρα, νοσηλεύεται σε ψυχιατρική κλινική.

Ο γιατρός συζητάει με τη μητέρα της στον διάδρομο του νοσοκομείου. Της μιλάει για μετατραυματικό στρες. Εκείνη αντιδρά μ' ένα σύντομο νευρικό γέλιο. «Η μικρή δεν έχει βιώσει τίποτα τραγικό, ούτε στερήθηκε ποτέ τίποτα. Τι εννοείτε, γιατρέ;» Ο γιατρός ρωτάει αν η Στέλλα ανήκει στους επιζήσαντες. Δεν προλαβαίνει να τελειώσει τη φράση του και βλέπει πάνω στο έντυπο την ημερομηνία γέννησης της κοπέλας. Είναι είκοσι ενός ετών. Η μητέρα ξεσπάει σε γέλια – εκείνο το γέλιο που πάντα αγαπούσε η Στέλλα, το καθάριο, το κυματιστό. Μαζεύεται, για να μην προσβάλει τον γιατρό, και τον διαβεβαιώνει ήρεμα πως ναι, η Στέλλα γεννήθηκε μετά τον αφανισμό.

Τις επόμενες νύχτες, η Στέλλα σχεδόν δεν κλείνει μάτι. Ατέλειωτοι λυγμοί, αδιάκοπα βογκητά και ουρλιαχτά ακούγονται σ' όλο το κτίριο. Στον γειτονικό θάλαμο, παίρνει το αυτί της έναν ανησυχητικό θόρυβο. Κάτι σαν ξύσιμο. Σαν τρίξιμο. Έναν συριστικό ήχο. Το πρωί, η νοσοκόμα που της δίνει τα φάρμακα της λέει ότι ο ασθενής στο διπλανό δωμάτιο είναι ένας άντρας απροσδιορίστου ηλικίας που νοσηλεύεται εδώ και χρόνια. Όλη τη μέρα είναι κουλουριασμένος σε μια καρέκλα μπροστά στο παράθυρο. Τις νύχτες σέρνεται στο πάτωμα και σκαρφαλώνει στους τοίχους. Η Στέλλα δεν μπορεί να κοιμηθεί, οι φόβοι της επανέρχονται, ολοζώντανοι, πιο σφοδροί. Στα σκοτεινά, καρφώνει τα μάτια της στο ταβάνι, παραμονεύει τα σαμιαμίδια που κινούνται σπασμωδικά, και στήνει αυτί στους θορύβους του ανθρώπου-κατσαρίδα που τρέχει πάνω στους τοίχους. Το νοσοκομείο είναι ένα νυχτερινό πλοίο που περιμαζεύει ανθρώπους απ' τα βάθη της αβύσσου, εκείνους που γέμισαν πληγές παλεύοντας να ανασυγκροτηθούν, που ταλαιπωρήθηκαν από οικογενειακές πιέσεις, που εξαντλήθηκαν από κοινωνικές συμβάσεις, που λιποτάκτησαν από τη μεγάλη ανθρώπινη κωμωδία. Πάνω απ' όλα, όμως, προσφέρει καταφύγιο σε ίσκιους μουδιασμένους που ζητάνε συγγνώμη γιατί υπάρχουν ακόμα, σε περιπλανώμενες ψυχές που ζουν σε τόπους ανήλιαγους, σε ανθρώπινα καύκαλα γεμάτα βάσανα και εφιάλτες που δεν έχουν γιατρειά.

Ο γιατρός ξαναρχίζει τις ερωτήσεις. Θέλει να την κάνει να μιλήσει, θέλει να καταλάβει τι την οδήγησε σ' αυτή την κατάσταση. Εκείνη δεν τολμά να πει τίποτα. Έζησε μια ιστορία που της έμαθε να καταπίνει τα συναισθήματά της, να πνίγει τα δάκρυά της στα σωθικά της. Ο γιατρός επιμένει, η Στέλλα κλείνεται ακόμα περισσότερο στον εαυτό της. Η

καρδιά είναι χώρος μυστικός. Πώς να εξομολογηθεί σ' αυτόν τον άνθρωπο πως η αιτία για όλα είναι ένα δέντρο; Το δέντρο της.

Ο σύντροφος των παιδικών της χρόνων, όλος της ο κόσμος.

Η τζακαράντα της.

1

1994

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ! Δεν ξέρω γιατί απάντησα «ο πόλεμος» όταν η Σοφί, που είχε αναλάβει την υπεράσπισή μου στο σχολικό συμβούλιο, με ρώτησε ποιος ήταν ο λόγος που οι βαθμοί μου το τελευταίο τρίμηνο ήταν τόσο άθλιοι. Με ξαναρώτησε: «Ο πόλεμος;». Της ξανάπα: «Μάλιστα! Ο πόλεμος». Δε γινόταν βέβαια να ομολογήσω ότι τα φόρτωνα όλα στον κόκορα, ότι ήμουν ένα τεμπελόσκυλο που περνούσε την ώρα του ονειροπολώντας και ακούγοντας ροκ. Έπρεπε να βρω μια πειστική δικαιολογία που κανείς δε θα μπορούσε να εξακριβώσει αν ήταν αληθινή ή όχι και που θα συγκινούσε το σχολικό συμβούλιο. Θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω μια σοβαρή ασθένεια, καρκίνο ή καρδιακή ανεπάρκεια, αλλά σ' αυτή την περίπτωση θα 'πρεπε να προσκομίσω ιατρικά πιστοποιητικά· θα μπορούσα να τους πω ότι οι γονείς μου χώρισαν πρόσφατα· όμως αυτό ίσχυε για τους μισούς μαθητές του σχολείου, χωρίς να τους εμποδίζει να παίρνουν καλούς βαθμούς. Κι έτσι, χωρίς να το πολυσκεφτώ, είπα πως έφταιγε ο πόλεμος στη χώρα καταγωγής της μητέρας μου. Ούτε εγώ ο ίδιος δεν πίστευα πως

είχα σκαρφιστεί τέτοιο ψέμα! Όσο περισσότερο το σκεφτόμουν, όμως, τόσο πειστικότερο το έβρισκα. Στις ειδήσεις, μιλούσαν γι' αυτή τη σύγκρουση εδώ και βδομάδες, δείχνοντας σοκαριστικές εικόνες που σε στοίχειωναν. Παρόλο που επρόκειτο για γεγονότα μακρινά που αφορούσαν μια άγνωστη χώρα, εκείνη τη στιγμή οι πάντες καταλάβαιναν περίπου τι συνέβαινε. Έδωσα ρέστα, επινόησα ό,τι μπορεί κανείς να φανταστεί: τις φρικαλεότητες του πολέμου, τη θλίψη της μητέρας μου, τους εφιάλτες του πατέρα μου, τις δυσκολίες μου να συγκεντρωθώ και να διαβάσω με την ησυχία μου. Κατάλαβα πως τα ψέματά μου είχαν πιάσει τόπο όταν είδα τη Σοφί να με ακούει με τα μάτια βουρκωμένα. Με υπερασπίστηκε τόσο καλά στο σχολικό συμβούλιο, επαναλαμβάνοντας με συγκίνηση τα επιχειρήματά μου, ώστε οι καθηγητές, συγκλονισμένοι, αποφάσισαν να περιμένουν προτού πάρουν κάποια απόφαση για το μέλλον μου.

Δεν είχα φανταστεί ότι το σχολείο θα ζητούσε να δει τους γονείς μου. Έπεσα στην ίδια μου την παγίδα. Στο γραφείο του διευθυντή, καθισμένος ανάμεσα στον πατέρα και στη μητέρα μου, με το κεφάλι κατεβασμένο, την ώρα που ο υπεύθυνος του τμήματός μου διάβαζε φωναχτά όσα είχαν ειπωθεί στην υπεράσπισή μου, εγώ είχα καρφωμένο το βλέμμα στο πόδι μου που κουνιόταν ξέφρενα κάτω απ' το τραπέζι. Βγαίνοντας απ' το γραφείο, κι ενώ ακόμα βρισκόμασταν μέσα στο σχολικό κτίριο, ο πατέρας μου μου τα έσουρε για τα καλά κάνοντάς με ρεζίλι μπροστά σε μια παρέα μαθητών, που το βρήκαν αστείο. Αυτό όμως που μου ήρθε ακόμα πιο βαρύ ήταν η σιωπή της μητέρας μου. Η αιώνια σιωπή της. Αρκέστηκε σε μια έντονη ματιά που κράτησε μερικά ατέλειωτα δευτερόλεπτα. Μια ματιά τόσο περιφρονητική, που μ' έκανε να θέλω ν' ανοίξει η γη

και να με καταπιεί. Μέρες έκανε να μου μιλήσει. Μία εβδομάδα μετά, πήραμε ελέγχους. Στο πλαίσιο «Παρατηρήσεις», ο υπεύθυνος καθηγητής είχε γράψει το εξής προσβλητικό: «Όταν το ψέμα βγαίνει στην επιφάνεια, η εμπιστοσύνη ναυαγεί». Δεν παραξενεύτηκε κανείς που έμεινα στην ίδια τάξη.

Εκείνη την άνοιξη ήταν που η Ρουάντα μπήκε απρόσκλητη στη ζωή μας πρώτη φορά. Η μητέρα μου δεν είχε αναφερθεί ποτέ στη χώρα της. Για εκείνη, η ζωή της είχε αρχίσει το 1973, με την άφιξή της στη Γαλλία. Δε μιλούσε ποτέ για την οικογένειά της, δεν έλεγε ποτέ τίποτα για την παιδική της ηλικία, δεν είχε καμία φωτογραφία από την εφηβεία της εκεί. Μικρός, πρέπει σίγουρα να την είχα ρωτήσει πού βρισκόταν η πατρίδα της, οι γονείς της – ο παππούς και η γιαγιά που δε γνώριζα. Δε θυμάμαι πια τι μου είχε απαντήσει. Το παρελθόν της μητέρας μου ήταν μια σφαλισμένη πόρτα. Εξάλλου δεν άκουγε ποτέ μουσική από τη Ρουάντα, ούτε μαγείρευε φαγητά από κει, ούτε μου τραγουδούσε νανουρίσματα στη μητρική της γλώσσα. Στο σπίτι μας, δεν υπήρχε ούτε για δείγμα ένα εξωτικό μπιχλιμπίδι, και κανείς συμπατριώτης της δεν ερχόταν ποτέ να μας επισκεφθεί. Στο μυαλό μου, ήμασταν μια συνηθισμένη γαλλική οικογένεια. Βέβαια η μητέρα μου δε γινόταν να κρύψει το χρώμα του δέρματός της και τακτικά δεχόταν επίμονες ερωτήσεις, ανώδυνες φαινομενικά παρατηρήσεις ή υπονοούμενα γεμάτα προκατάληψη που τη γύριζαν πίσω σ' αυτή τη μακρινή χώρα που ούτε την ανέφερε, ούτε τη διεκδικούσε. Όμως εκείνη έκανε σαν να μην τρέχει τίποτα. Ήταν άνευ σημασίας. Δε θυμάμαι ούτε μία φορά να παραπονιέται για τη μοίρα της ή να διηγείται κάποιο ρατσιστικό περιστατικό. Αυτό που έκανε τη μεγαλύτερη εντύ-

πωση ήταν τα γαλλικά της, που τα μιλούσε χωρίς ίχνος ξενικής προφοράς. Ο κόσμος έμενε μ' ανοιχτό το στόμα, της έδιναν συγχαρητήρια όταν μάθαιναν πως δεν είχε γεννηθεί εδώ. Το μοναδικό λάθος που τύχαινε σπανίως να κάνει ήταν που μπέρδευε κατά παράξενο τρόπο το αρσενικό με το θηλυκό γένος ή που, όταν ήταν κουρασμένη, έλεγε το λάμδα στη θέση του ρο. Ο πατέρας μου υποστήριζε ότι ποτέ δεν είχε υπάρξει πρόβλημα για εκείνον η διαφορά στο χρώμα τους. «Η αγάπη δεν έχει χρώμα» έλεγε συχνά πυκνά. Το έλεγε με περηφάνια, τονίζοντας πως εκείνος δεν έβλεπε το χρώμα της μητέρας μου. Καθώς εκείνη κρατούσε άκρα σιωπή για την καταγωγή της, είχα σχεδόν ξεχάσει πως είχε γεννηθεί και μεγαλώσει σε άλλη μεριά του κόσμου. Τόσο που, όταν την έπιανα να μιλάει στο τηλέφωνο τη μητρική της και να εκφράζεται μ' ευχέρεια σ' αυτή την ακαταλαβίστικη για μένα γλώσσα, κοντοστεκόμουν ξαφνιασμένος. Ποτέ δεν έμαθα με ποιον μιλούσε. Όταν τη ρωτούσα, μου έδινε αόριστες απαντήσεις, έλεγε πως ήταν «παλιοί γνωστοί» ή «μακρινοί συγγενείς» που ζούσαν στις Βρυξέλλες. Καθόμουν και την παρακολουθούσα κρυφά όταν μιλούσε στο τηλέφωνο. Οι χειρονομίες της, οι αλλαγές του τόνου στη φωνή της, η στάση του σώματός της, ως και το ότι χτυπούσε τα χέρια της στον αέρα, την έκαναν να δείχνει αλλιώτικη και δημιουργούσαν γύρω της μια μυστηριώδη αύρα που με τάραζε βαθιά. Κοιτούσα τη μετενσάρκωσή της κι ένιωθα να με διαπερνά μια αίσθηση φευγαλέα δυσάρεστη: η αίσθηση πως δεν ήξερα ποιο ήταν αυτό το πρόσωπο με το οποίο είχα ζήσει όλη μου τη ζωή. Η τρομακτική αίσθηση πως δεν τη γνώριζα αυτή τη γυναίκα. Την ίδια μου τη μάνα.

Η Ρουάντα μπήκε στη ζωή μου από την τηλεόραση, την οποία πάντα παρακολουθούσαμε ευλαβικά την ώρα του βραδινού φαγητού. Την πρώτη φορά που ο παρουσιαστής μίλησε για αυτή, γύρισα ενστικτωδώς και κοίταξα τη μητέρα μου, γεμάτος προσμονή, σχεδόν χαρούμενος που επιτέλους γινόταν λόγος για τον τόπο της στο δελτίο ειδήσεων. Αλλά εκείνη δεν αντέδρασε καθόλου, απορροφημένη από τις εικόνες που παρήλαυναν μπροστά μας. Βλέποντας την έξαψή μου, ο πατέρας μου μου έριξε ένα βλέμμα γεμάτο αμηχανία που μ' έκανε να μαζευτώ. Όταν το δελτίο τελείωσε, περίμενα εκ μέρους της μητέρας μου κάποια αντίδραση, η οποία δεν ήρθε ποτέ. Η σκηνή αυτή επαναλαμβανόταν σχεδόν κάθε βράδυ. Για μήνες ολόκληρους, ένα συνονθύλευμα από εικόνες θανάτου, βίας και μαζικής μετακίνησης πληθυσμού ξεχείλιζε απ' το γυαλί κι έφτανε ως τα πιάτα μας. Πριν τη μετάδοσή τους, ο παρουσιαστής φρόντιζε να προειδοποιήσει τους τυχόν ευαίσθητους τηλεθεατές ότι ακολουθούσαν εικόνες σκληρού περιεχομένου. Μέναμε βουβοί, με τα μάτια καρφωμένα στην οθόνη και τα πιρούνια μας μετέωρα, μαρμαρωμένοι μπροστά στο θέαμα της μακρινής αυτής βαρβαρότητας. Κι έπειτα ο παρουσιαστής εμφανιζόταν πάλι και άλλαζε θέμα. Επικρατούσε σιωπή προτού τα πράγματα ξαναβρούν τη φυσιολογική τους ροή: ο πατέρας μου γέμιζε το ποτήρι του με κρασί, η μητέρα μου έτριβε μπόλικο πιπέρι πάνω στον πουρέ της κι εγώ πάσχιζα να κόψω την μπριζόλα μου και να διώξω από το μυαλό μου τις φρικαλέες σκηνές που με είχαν στοιχειώσει. Στο σπίτι μας, η ευαισθησία των τηλεθεατών μετατρεπόταν σε μια μπουκιά σιωπής. Κάτι που τελικά μου προκαλούσε φοβερούς κοιλόπονους.

Με θυμάμαι κουλουριασμένο στο κρεβάτι για ώρες, με

τον ιδρώτα να τρέχει απ' το μέτωπό μου, τα χέρια μου να πιέζουν τα πονεμένα μου σωθικά, ελπίζοντας πως η καούρα θα υποχωρήσει· με θυμάμαι στο δωμάτιό μου, αργά το απόγευμα, με τα μάτια καρφωμένα σε μια αχνή σκιά πάνω στον τοίχο, και τη σκιά να διογκώνεται, να τρεμουλιάζει, να μεταμορφώνεται κι έπειτα να χάνεται ακολουθώντας τον ρυθμό της πορείας του ήλιου που έδυε και της νύχτας που ξεπρόβαλλε· με θυμάμαι καταρρακωμένο, ώρες ατέλειωτες, με εκείνη την ανεξήγητη αίσθηση πως έπρεπε να κάνω υπομονή, πως η ζωή με προόριζε για κάτι που ακόμη δε γνώριζα και πως το αντίτιμο γι' αυτό το άγνωστο που με περίμενε ήταν η αναμονή, μια μακρά αναμονή, ήρεμη και πεισματική.

2

Περιμενα τις καλοκαιρινες διακοπες, την εποχή της απόλυτης ξεγνοιασιάς. Κάθε χρόνο πηγαίναμε στη δυτική Γαλλία, στον Ατλαντικό, με τις μεγάλες παραλίες του, στο λευκό σπιτάκι με τα πράσινα παστέλ παραθυρόφυλλα, στην άκρη του νησιού. Περνούσα εκεί τις διακοπές με τους γονείς μου και με τους παπούδες μου από την πλευρά του πατέρα μου. Ο πατέρας μου δεν είχε αδέλφια, ούτε ο πατέρας του, ήμασταν τρεις μοναχογιοί διαφορετικών γενεών. Ήταν το καλοκαίρι που έκλεινα τα δώδεκα και, όπως πάντα, ζούσα περιτριγυρισμένος από μεγάλους. Ο παππούς μου είχε ένα ιστιοφόρο με το οποίο μπαρκάραμε τα πρωινά, οι τρεις μας, για να ψαρέψουμε κολιούς και να προπονηθούμε για τις λεμβοδρομίες του Δεκαπενταύγουστου. Τα βράδια, δειπνούσαμε κάτω από τα κυπαρίσσια του κήπου, οι μεγάλοι έπιναν δροσερό ροζέ κρασί κι εγώ ξεδιψούσα με άφθονο ανθρακούχο νερό με γεύση λεμόνι. Ένα ελαφρύ αεράκι μάς ανακούφιζε από την εξαντλητική καλοκαιρινή ζέστη. Από το χωριό έφταναν ως εμάς απόηχοι από χαλαρές κουβέντες και γέλια ελαφριάς μέθης, ακούγαμε τον μεταλλικό ήχο από τα μαχαιροπίρουνα στους

γειτονικούς κήπους, κάπου εκεί κοντά μας ένας σαξοφωνίστας πάσχιζε ξεφυσώντας να βγάλει το «My favorite things» του Τζον Κολτρέιν, και κουδούνια ποδηλάτων με δυναμό αντηχούσαν πίσω από τον χαμηλό πέτρινο τοίχο στο βάθος του κήπου. Την ώρα του καφέ, κι ενώ η μέρα αργοπορούσε στο τραπέζι μας, ένιωθα ήρεμος γνωρίζοντας πως στο τέρμα της παραλίας, στο δυτικό άκρο όπου ορθώνεται ο φάρος του Μπαλέιν, ένας κεχριμπαρένιος ήλιος ετοιμαζόταν να βυθιστεί ολόκληρος μέσα στον ωκεανό για να πάει να ξυπνήσει το άλλο μισό της Γης. Αυτήν ακριβώς την ώρα, κάθε 14η Ιουλίου,[1] ξεκινούσαμε με το πάσο μας κι οι πέντε για τις αλυκές, προκειμένου να δούμε τα παραδοσιακά πυροτεχνήματα, μια από τις σπάνιες ευκαιρίες για τους παραθεριστές του δημοτικού κάμπινγκ να έρθουν σε επαφή με τις μεσοαστικές οικογένειες του χωριού.

Εκείνο το βράδυ, παρά την πολυκοσμία, βρήκαμε θέση πάνω σε μια συστάδα βράχων· γύρω μας, η ανυπομονησία των παιδιών μεγάλωνε προκαλώντας μια ευχάριστη οχλαγωγία. Η γιαγιά μου εκνευριζόταν, γύριζε και κοιτούσε το πλήθος με μια δόση αγανάκτησης την οποία ήθελε πάση θυσία να μεταδώσει και σ' εμάς.

«Ποπό, για δες κόσμος! Μέχρι εκεί που φτάνει το μάτι!»

Σαν αγέλη από σουρικάτες που παραμονεύουν, γυρίσαμε όλοι μαζί το κεφάλι. Τότε ο παππούς απάντησε, με φιλοσοφική διάθεση: «Πώς να το κάνουμε, Ζενεβιέβ! Όχι και να νοσταλγούμε τώρα τα χρόνια που τα αυτοκίνητα κατέφθαναν με το πλοίο! Φυσικό είναι με τη γέφυρα να

[1] Επέτειος της Γαλλικής Επανάστασης και εθνική εορτή. (Όλες οι σημειώσεις ανήκουν στον μεταφραστή.)

’χει αυξηθεί ο κόσμος στο νησί. Έτσι έχουν τα πράγματα, αυτό σημαίνει εξέλιξη...».

Η γιαγιά έβγαλε ένα γελάκι και συνέχισε, με περιπαικτική διάθεση: «Να τος πάλι ο συνταξιούχος πολιτικός μηχανικός που δε σηκώνει κουβέντα για το αριστούργημά του! Ξέρουμε πόσο περήφανος είσαι για τη γέφυρά σου, καλέ μου! Αλλά όλον αυτό τον συρφετό εσύ τον λες εξέλιξη;».

Ανάμεσα στον παππού και στη γιαγιά μου επικρατούσε ένα μείγμα τρυφερότητας και πειρακτικής διάθεσης, που τους έκανε να μοιάζουν με σκανταλιάρηδες, καβγατζήδες εφήβους. Συγκριτικά, οι γονείς μου μου φαίνονταν επίπεδοι. Ποτέ μια κουβέντα παραπάνω, συμφωνούσαν απόλυτα για τα πάντα, από τη μόρφωσή μου και τις πολιτικές τους πεποιθήσεις έως το τι θα δουν το βράδυ στην τηλεόραση ή το χρώμα μιας πολυθρόνας στην Ikea μια Κυριακή απόγευμα. Κι αν ποτέ τύχαινε να διαφωνήσουν σε κάτι, έλυναν τις διαφορές τους χαμηλόφωνα και συγκρατημένα. Ήταν λες κι από φόβο μη διαλυθεί η μαγεία ενός ανάλαφρου ονείρου φρόντιζαν να δημιουργούν όσο το δυνατόν λιγότερη αναστάτωση και να μην ενοχλούν κανέναν. Κάτω από τη φαινομενικά αρμονική τους εικόνα, η σχέση τους ήταν θλιβερά πληκτική.

Οι γονείς μου έδειχναν κουρασμένοι, απ’ το πρωί διαρκώς χασμουριόνταν. Είχαμε καταφτάσει χθες, κατάκοποι μετά από επτά ώρες οδήγησης και μποτιλιαρίσματος μέσα στο καμίνι του Ιούλη. Λόγω των εκπτώσεων, η μητέρα μου είχε κρατήσει ανοιχτή την μπουτίκ της με ρούχα πρετ-α-πορτέ ως αργά το προηγούμενο βράδυ κι ο πατέρας μου, τραπεζικό στέλεχος, το είχε παρακάνει στις υπερωρίες το τελευταίο τρίμηνο εξαιτίας μιας προαγωγής την οποία έδειχνε τώρα να την έχει μετανιώσει πικρά. Όσο για μένα, είχα

άγχος που ο παππούς κι η γιαγιά δε μου είχαν κάνει ακόμα καμία ερώτηση σχετικά με το σχολείο εφέτος, και ήλπιζα ότι αυτό δε θα συνέβαινε παρουσία των γονιών μου.

Τελικά, η μητέρα μου ήταν αυτή που έπεσε θύμα της περιέργειας της γιαγιάς: «Φαίνεται τρομερό αυτό που συμβαίνει στην πατρίδα σου, Βενάνσια. Εννοώ τις σφαγές. Κι όλους αυτούς τους άμοιρους που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και πεθαίνουν από χολέρα και τύφο. Σκεφτόμουν... αναρωτιόμουν δηλαδή, τι νιώθεις εσύ για όλα αυτά;».

Απίστευτο! Η γιαγιά ρωτούσε ευθέως τη μαμά κάτι σχετικό με τη Ρουάντα! Κάτι που δεν έκανε ποτέ, ούτε εκείνη ούτε ο παππούς. Στην αρχή, όταν ο πατέρας μου γνώρισε τη μητέρα μου στους δικούς του, εκείνοι έπαθαν σοκ. Ο γιος τους με μια Αφρικανή! Όχι πως ήταν ρατσιστές, αλλά... άλλο αυτό κι άλλο η νύφη τους να είναι μαύρη! Κι έπειτα, όταν κατάλαβαν πως η σχέση τους ήταν σοβαρή και πως δεν τη διαπραγματεύονταν, το κατάπιαν και με τα χρόνια αποδέχτηκαν τη μητέρα μου, σε σημείο να την αγαπήσουν σαν κόρη τους. Όμως δεν είχαν δείξει ποτέ περιέργεια για τη ζωή της πριν την άφιξή της στη Γαλλία – ίσως επειδή ένιωθαν άβολα, ή ίσως επειδή αδιαφορούσαν. Είχαν χρειαστεί λοιπόν εκατοντάδες χιλιάδες νεκροί, εκατομμύρια πρόσφυγες, αναρίθμητα άρθρα στις εφημερίδες και τόνοι τηλεοπτικών ρεπορτάζ για να μπορέσουν επιτέλους να ξεστομίσουν μια απλή ερώτηση. Ήταν όντως πρωτοφανές. Ένιωσα τους σφυγμούς μου να ανεβαίνουν. Περίμενα εναγωνίως την απάντηση της μαμάς.

«Ξέρετε, δεν είναι κάτι καινούριο όλο αυτό. Σφαγές γίνονται εδώ και πολύ καιρό, με λίγα λόγια είναι μεγάλη ιστορία...»

«Ναι, το φαντάζομαι. Πάντως αυτή τη φορά έχει πάρει διαστάσεις... Θέλω να πω... ε... αυτός ο πόλεμος ανάμεσα στις φυλές... που δεν μπορώ να συγκρατήσω τα ονόματά τους. Τούτου και Τσίτσι;»

«Χούτου και Τούτσι, Ζενεβιέβ!» τη διόρθωσε ο παππούς, λίγο ενοχλημένος από την έλλειψη τακτ της γυναίκας του. «Κάθε μέρα ακούμε τα ονόματά τους εδώ και τρεις μήνες. Δεν είναι δα και τόσο δύσκολο! Χούτου και Τούτσι! Κι έπειτα, δεν πρόκειται για φυλές αλλά για εθνότητες».

«Ναι, βέβαια, οι Χούτου και οι Τούτσι» απάντησε εκείνη, χωρίς ωστόσο να προσβληθεί. «Άσε που δεν μπορούμε να καταλάβουμε ποιοι είναι οι καλοί και ποιοι οι κακοί! Βάρβαρη κατάσταση, όπως και να το κάνεις. Σφάζονται με ματσέτες... γυναίκες, παιδιά... αδιανόητο!»

Η γιαγιά έδειχνε αναστατωμένη, διστακτική, αδέξια, αναζητώντας απελπισμένα τις κατάλληλες λέξεις για να εκφράσει τα συναισθήματά της απέναντι σε μια κατάσταση που την ξεπερνούσε.

«Συγγνώμη, καλή μου Βενάνσια. Κακώς μίλησα γι' αυτή την τραγωδία από τη στιγμή που ήρθαμε εδώ να χαλαρώσουμε. Όμως, ειλικρινά, σε σκέφτομαι πολύ τον τελευταίο καιρό μ' όλες αυτές τις φριχτές ιστορίες που ακούγονται για τη χώρα σου. Δόξα τω Θεώ, δεν έχεις πια συγγενείς εκεί, αν δε με απατά η μνήμη μου».

«Πώς, έχω ακόμα συγγενείς» απάντησε ήρεμα η μητέρα μου.

Η γιαγιά έδειχνε αμήχανη, σαν να 'χε κάνει μια ανεπανόρθωτη γκάφα. Έστρεψε το βλέμμα της αλλού. Εγώ είχα μείνει άναυδος μαθαίνοντας πως η μητέρα μου είχε συγγενείς στη Ρουάντα και δε μας έλεγε τίποτα.

«Μαμά, λέω να μη ζαλίσουμε άλλο τη Βενάνσια απόψε μ' αυτά» πρότεινε ο πατέρας μου.

«Έχει δίκιο ο Φιλίπ» συμφώνησε ο παππούς, βάζοντας τέρμα στην κουβέντα.

Κι έπειτα γύρισε προς το μέρος μου.

«Κι εσύ, μικρέ μου Μιλάν, για πες, πώς πήγε φέτος η σχολική χρονιά;»

Τσιτώθηκα κι ένιωσα και τους γονείς μου να αγχώνονται. Ευτυχώς σώθηκα την τελευταία στιγμή από τη μουσική που ξεκίνησε να παίζει και την εκτόξευση των πρώτων πυροτεχνημάτων. Σιωπήσαμε όλοι, σαν υπνωτισμένοι από το θέαμα. Η μουσική δυνάμωνε δραματικά, οι κρότοι μάς έσπαγαν τα τύμπανα κι ο κόσμος έβγαζε επιφωνήματα θαυμασμού μπροστά στον πυροτεχνικό κατακλυσμό. Η μυρωδιά από το μπαρούτι ανακατευόταν με αναθυμιάσεις από λιμνάζοντα νερά και ιώδιο. Οι αλυκές άστραφταν κάτω από τις πολύχρωμες εκρήξεις, που προσέφεραν ατέλειωτη ποικιλία σε σχήματα και ένταση. Στην τελευταία δέσμη, ο πατέρας μου πρόσεξε τις φλόγες στην απέναντι όχθη. Σπίθες που είχαν πέσει σε ξερόχορτα είχαν αρχίσει να παίρνουν φωτιά. Μια φωτιά που θέριευε ολοένα όσο δυνάμωνε ο χερσαίος άνεμος. Με το που κατέφτασε η πυροσβεστική, οι παραθεριστές απομακρύνθηκαν εσπευσμένα.

Πολύ αργότερα, μέσα στη νύχτα, ξύπνησα από την έντονη μυρωδιά του καπνού και τις φωνές των πυροσβεστών που βρίσκονταν μερικά μέτρα απόσταση απ' το σπίτι μας, πίσω από τον χαμηλό πέτρινο τοίχο του κήπου. Σηκώθηκα βήχοντας για να κλείσω ένα παράθυρο που είχε μείνει μισάνοιχτο. Απ' το δωμάτιό μου, μπορούσα να δω τις ψηλές φλόγες στις αλυκές. Το θέαμα ήταν όμορφο και τρομακτικό. Και τότε την είδα. Στεκόταν στη μέση του κήπου,

ξυπόλυτη στο γρασίδι, μ' ένα λευκό νυχτικό, ακίνητη και μόνη. Η φιγούρα της έδειχνε σαν απόκοσμη σκιά μέσα στη λάμψη απ' τις φλόγες που τρεμόπαιζαν.

Ήταν Ιούλιος του 1994. Τη στιγμή που κοιτούσα τη μητέρα μου να στέκεται και να παρατηρεί τη νύχτα να φλέγεται, στην πατρίδα της μια γενοκτονία έφτανε στο τέλος της. Κι εγώ δε γνώριζα τίποτα για όλα αυτά.